

MODELE EKONOMICZNE W ANALIZIE ZJAWISKA PRZESTĘPCZOŚCI

Paulina Przystupa

Wprowadzenie

W kryminologii powstało wiele teorii próbujących wyjaśnić przyczyny zjawiska przestępczości, m.in. teoria kryminologiczna o orientacji psychoanalitycznej, kierunek biologiczny, teoria anomii, teoria kontroli społecznej, teoria społecznej dezorganizacji, teoria działań rutynowych, ekonomiczna teoria przestępczości, teoria podkultur społecznych, teoria naznaczenia społecznego . Jednakże żadna z istniejących teorii kryminologicznych nie potrafi w pełni wyjaśnić zachowań przestępczych

Ekonomiczne modele przestępczości. (Wstęp)

Tradycyjnie, ekonomiści analizowali takie zagadnienia, jak np. to w jaki sposób nakładać podatki, aby osiągnąć zarówno wzrost dochodów państwa jak i zachęcać jednostki do oszczędzania i inwestowania w gospodarkę. Inni, jak zrównoważyć społeczną potrzebę czystego środowiska lub bezpieczniejszych produktów z potrzebą utrzymania miejsc pracy. Ekonomiczne podejście do przestępczości i sprawiedliwości oparte jest na spostrzeżeniu, że jednostki podejmują racjonalne decyzje, w sposób który uważają za będący w ich własnym interesie. Stwierdzenie to jest prawdziwe zarówno w odniesieniu do potencjalnych ofiar, jak i przestępców.

Ekonomiczne modele przestępczości

Ekonomiczne podejście do zwalczania przestępczości poświęcone jest znalezieniu optymalnego połączenia zapobiegania, wykrywania i karania przestępstw oraz tolerowanego poziomu przestępczości. Według modelu ekonomicznego jednostkę racjonalną charakteryzuje umiejętność automatycznej aktualizacji wyobrażeń o prawdopodobieństwie wraz z napływem wszelkich nowych informacji oraz zachowanie zgodne z założeniami teorii oczekiwanej użyteczności. Zgodnie z teorią racjonalna jednostka wybierze alternatywę, której oczekiwana użyteczność będzie największa. Oczekiwana użyteczność określona jest wzorem

$$EU = \sum_{i=1}^n p_i u_i(x_i)$$

gdzie:

EU – oczekiwana użyteczność danego wariantu decyzyjnego ($x_1, p_1, x_2, p_2, \dots, x_n, p_n$),
 x_i – kolejne możliwe wyniki ($i=1, \dots, n$), $u(x_i)$ – użyteczność i -tego wyniku,
 p_i – prawdopodobieństwo wystąpienia i -tego wyniku, przy czym $p_1 + p_2 + \dots + p_n = 1$.

Modele ekonomii behawioralnej w analizie zjawiska przestępczości

Badania empiryczne pokazały, że zachowania ludzkie nie są zgodne z normatywnym modelem oczekiwanej użyteczności. W rzeczywistych decyzjach podejmowanych przez ludzi zaobserwowano systematyczne odchylenia od aksjomatów teorii oczekiwanej użyteczności. Przykładem teorii z zakresu ekonomii behawioralnej jest teoria perspektywy Kahnemana i Tverskiego. W podejściu deskryptywnym możliwe wyniki rozumiane są jako zyski i straty w stosunku do pewnego punktu odniesienia (tzw. punktu referencyjnego). W porównaniu z teorią oczekiwanej użyteczności teoria perspektywy wprowadza S-kształtną funkcję wartości oraz funkcję wag prawdopodobieństwa.

$$v(x) = \begin{cases} -\lambda(-x)^\beta & x < 0 \\ x^\alpha & x \geq 0 \end{cases}$$

gdzie $\lambda = 2,25$, $\alpha = 0,88$, $\beta = 0,88$.

Determinanty przestępczości przeciwko mieniu – badanie ekonometryczne

Oszacowano parametry modelu panelowego dla danych dotyczących województw w latach 2005-2012, w którym rolę zmiennych objaśniających pełniły następujące zmienne:

- x_1 – stopa bezrobocia ,
- x_2 – stopa ubóstwa,
- x_3 – odsetek osób biernych zawodowo, ,
- x_4 – przeciętne miesięczne zarobki brutto w stosunku do średniej krajowej,
- x_5 – wskaźnik urbanizacji,
- x_6 – odsetek osób posiadających wyższe wykształcenie,
- x_7 – wskaźnik wykrywalności sprawców.

Zmienną objaśnianą było natężenie stwierdzonych przestępstw przeciwko mieniu. Uzyskane za pomocą programu Gretl oszacowania parametrów modelu przedstawia tabela 1. Dla uzyskanego modelu

$$R^2 \approx 0,942 .$$

- x1 – stopa bezrobocia ,
- x2 – stopa ubóstwa,
- x3 – odsetek osób biernych zawodowo , ,
- x4 – przeciętne miesięczne zarobki brutto w stosunku do średniej krajowej,
- x5 – wskaźnik urbanizacji,
- x6 – odsetek osób posiadających wyższe wykształcenie,
- x7 – wskaźnik wykrywalności sprawców.

Tabela 1. Oszacowania parametrów modelu panelowego

	Współczynnik	Błąd stand.	t-Studenta	wartość p
const	249,011	2510,14	0,0992	0,92117
x1	32,1319	4,93156	6,5156	<0,00001
x2	10,3632	6,00215	1,7266	0,08718
x3	2,08787	6,92167	0,3016	0,76352
x4	6,61545	12,7077	0,5206	0,60375
x5	19,6035	38,3103	0,5117	0,60993
x6	-14,1925	6,97015	-2,0362	0,04425
x7	-11,2742	4,81366	-2,3421	0,02106

Źródło: Na podstawie danych GUS i Eurostatu.

Podsumowanie

W zaprezentowanym dla danych panelowych modelu istotne statystycznie okazały się takie zmienne jak: stopa bezrobocia, zasięg ubóstwa, odsetek osób posiadających wyższe wykształcenie oraz wskaźnik wykrywalności sprawców. Uzyskane wyniki mogą być wskazówką, na jakie zjawiska należy oddziaływać w celu zmniejszenia przestępczości. Należy mieć jednak na uwadze, że wpływ danego czynnika na przestępczość może być zależny od rodzaju czynu niezgodnego z prawem. Oczywiście oprócz czynników o charakterze społecznym i ekonomicznym w inicjowaniu zachowań przestępczych dużą rolę odgrywa też środowisko fizyczne, czas i miejsce działania potencjalnego sprawcy. Wpływ na obraz przestępczości ujętej w statystykach policyjnych mają też zmiany prawa.

Dziękuję za
uwagę.

Bibliografia:

<https://www.rpo.gov.pl/pliki/1197460053.pdf>

http://www.sbc.org.pl/Content/160537/04_07.pdf

https://pl.wikipedia.org/wiki/Teoria_ekonomiczna_w_prawie_karnym

<http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-d28705fa-0970-42e2-82e8-95f0aa14a35d>